

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської та фіно-угорської філології

Курсова робота

на тему:

**«МОРФОЛОГІЧНА БУДОВА СЛІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ
ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ»**

Студентки групи Па09-20
факультету германської філології
денної форми навчання
спеціальності 035 Філологія
Корніченко Анна Вячеславівна

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук, доцент
Алексієвець Оксана Миколаївна

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВОТВОРУ	6
ЯК ЛІНГВІСТИЧНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
1.1. Поняття про словотвір та його основні питання	6
1.2. Загальна характеристика засобів словотвору.....	8
Висновки до Розділу 1	10
РОЗДІЛ 2. МОРФЕМНА СТРУКТУРА АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ.....	12
2.1. Префікси.....	12
2.2. Суфікси.....	16
2.3 Спосіб словоскладання в англійській мові.....	18
2.4 Явище телескопії в українській та англійській мовах.....	20
Висновки до Розділу 2	23
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	27
ДОДАТКИ.....	31

ВСТУП

Актуальність дослідження. Морфологічна будова слів є однією з основних галузей мовознавства, яка вивчає структуру слів, їх складові елементи та способи утворення. Ця галузь мовознавства містить вивчення морфем, префіксів, суфіксів, інфіксів, афіксів та інших компонентів слів.

Англійська та українська мови належать до різних мовних груп і мають відмінності у своїй морфологічній будові. Наприклад, українська мова має розвинуту систему відмінювання і дієслівну спрямованість, тоді як англійська мова характеризується менш складною системою інфлексії та використанням частого словорозміщення для вираження значення.

Лексичний склад мов постійно змінюється під впливом суспільних та культурних трансформацій, наукових відкриттів та технологічного прогресу. Деякі слова відходять у минуле, забуваються, але водночас з'являються нові терміни та вирази, що збагачують словниковий запас мов. Зокрема, значне кількісне зростання нових слів у сучасній англійській мові вимагає публікації актуальних словників та довідників, які містять найновіші слова та фразеологізми. Ці процеси стають предметом комплексних досліджень, які спрямовані на аналіз розвитку словникового складу української та англійської мов у останні десятиліття.

У запропонованій курсовій роботі буде розглянута морфологічна будова слів в англійській та українській мовах, вивчення способів утворення слів, особливості відмінювання, а також порівняння між цими двома мовами.

Дослідження морфологічної будови слів в англійській та українській мовах має велике значення для теорії і практики філологічної науки. Знання морфології дозволяє розуміти, як слова утворюються, як вони змінюються в залежності від різних чинників, таких як час, рід, відмінок, числові форми тощо. Це допомагає зрозуміти граматику мови, покращити навички письма, вимови та розуміння мови. Крім того, дослідження морфології мови є важливим для лінгвістичних досліджень, включаючи порівняльну

мовознавство, лінгвістичну стилістику, етимологію та інші галузі лінгвістики. Таким чином, вивчення морфологічної будови слів української та англійської мов має велике значення для розвитку філологічної науки та допомагає збагатити наше розуміння мовного світу.

Об'єктом дослідження є лексика сучасної англійської та української мов.

Предметом виступають засоби словотвору в сучасній англійській та українській мовах.

Метою курсової роботи встановлення особливостей морфологічної будови слів в англійській та українській мовах.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання.

- визначити сутність поняття словотвір та виокремити його основні питання;
- охарактеризувати засоби словотвору;
- встановити морфемну структуру англійської та української мов;
- експериментально виявити і систематизувати провідні способи словотвору;
- порівняти морфологічну будову у досліджуваних мовах.

Методи дослідження. Для розв'язування поставлених завдань будуть використані методи дескриптивного та порівняльного аналізу, а також результати попередніх досліджень в цій галузі мовознавства.

Матеріалом дослідження є словники української та англійської мов. Лінгвістичні та соціолінгвістичні аспекти розвитку, збагачення словникового складу завжди були в центрі уваги мовознавців. Їх аналіз дає змогу зрозуміти тенденції розвитку мови взагалі, висвітлити проблему мови та її середовища.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати цього дослідження можуть бути корисними для вивчення іноземної мови, розробки нових методик викладання мови, а також для поглиблення загального розуміння мовознавства та лінгвістики.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків і списку використаної літератури, додатку з вибіркою прикладів. Обсяг роботи – 33 сторінки, з них основного матеріалу – 25 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВОТВОРУ ЯК ЛІНГВІСТИЧНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Поняття про словотвір та його основні питання

Словотвір – це процес утворення нових слів шляхом поєднання, зміни або скорочення наявних лексичних одиниць (Баранова, 2022, с.26). Словотвір є однією з основних функцій мови, яка дозволяє розширювати лексичний запас мови та створювати нові назви для нових явищ (Дубсинський, 2007, с. 251). Словотвір має важливе значення для розвитку мови, оскільки дозволяє створювати нові слова для опису нових явищ і понять (Вакарюк, Панцьо, 2007, с. 96).

Словотвір – це важлива частина лінгвістичної науки, яка вивчає способи та засоби створення нових слів у мові. Особливості словотвору полягають у тому, що він дозволяє розширити словниковий запас мови, використовуючи вже існуючі морфеми, або створюючи нові слова шляхом поєднання різних морфем. Словотвір включає у себе різні механізми та засоби формування слів: префіксацію, суфіксацію, інфіксацію, абрєвіацію, композицію тощо. Ці механізми використовуються для зміни основного значення слова, додавання до нього нового значення або створення нового слова з новим значенням (Клименко, 1998, с. 54).

Особливості словотвору також включають у себе використання різних мовних засобів, наприклад, префіксів і суфіксів різних мовних походжень. Також відомо, що словотвір може бути використаний для формування слів з інших мов, що забезпечує можливість культурного та мовного обміну між різними народами.

У словотворенні мови спостерігається двоелементна взаємодія: воно одночасно входить до системи мови та є самостійною системою. У

лінгвістиці не існує єдиного визначення поняття «словотвірна система» (Сучасна українська мова, 2013, с. 111). Система словотворення може бути:

- збірністю типів та гнізд словотворення;
- сукупністю дериватів з їх словотвірними формами (твірною основою та дериватором) та значенням;
- словотвірною структурою мотивованої лексичної одиниці, словотвірним типом і гніздом;
- словотвірними класами, категоріями, розрядами, типами та дериватами (Акмалдінова, 2016, с.44).

Внаслідок дискусійних питань у межах розуміння словотвірної системи, поняттєво-категоріальний апарат словотвору остаточно узагальнено лише в кінці 90-х рр. ХХ століття, а термінологія уніфікована на початку ХХІ століття. Сучасні лінгвісти вважають, що словотвірна система є організованою сукупністю взаємопов'язаних підсистем. Вона складається з різних типів взаємозв'язків між одиницями, що включають найпростіші морфєми та похідні слова, а також більш складні комплексні одиниці, такі як словотвірні пари, словотвірні типи, словотвірні категорії, словотвірні ланцюжки, словотвірні синтагми, словотвірні гнізда та словотвірні парадигми (Баранова, 2022, с 35).

Словотвір – це процес створення нових слів на основі вже існуючих. Цей процес включає в себе використання різних морфем, які додаються до кореня слова або до інших морфем, що уже входять до слова (Віняр, Шпачук, 2002, с. 262).

Морфєма входить безпосередньо до структури слова. Морфєма – це сполучення якогось значення і фонетичної форми. Проте морфєма, у протипагу слову, не автономна одиниця, хоча окремі слова можуть складатись лише з однієї морфєми (Валюх, 2011, с.4).

Звичайно в англійському слові розрізняємо дві-три (зрідка – більше) морфєми. Відтак, наприклад, у слові students маємо три морфєми – корінь

stud із значення «навчання», суфікс *-ent* із значенням активної дії та закінчення *-s* з граматичним значенням множини.

Подальше членування морфем приводить лише до виділення окремих звукових комплексів, що значення не мають. Морфема як частина слова частіше є залежною, ніж вільною. Це і зрозуміло, бо у цьому випадку частина має належати до цілого (Валюх, 2011, с.11).

Вільна морфема – це морфема, яка може бути самостійним словом, тобто мати значення і форму, достатні для того, щоб функціонувати у мовленні як окреме слово. Вільні морфемі є найменшими одиницями лексики мови (Віняр, Шпачук, 2002, с. 22). Вільна морфема регулярно відтворюється за моделями мови і може вживатися незалежно, не змінюючи свого значення. Дієслово *stand*, іменник *stand* є вільними морфемами, що зберігають відповідні лексико-семантичні значення. Такі морфемі можна назвати мінімальними вільними формами. Проте, корінь *stand* може входити до інших слів, наприклад: *withstand*, *standing*. Морфологічний стан змінюється таким чином, що дієслово *withstand* фактично складається з двох вільних морфем – прийменника *with* і дієслова *stand*, а дієприкметник *standing* – з вільної та залежної морфем – суфікс *ing* окремо не вживається (Грещук, Грещук, 2022, с. 5).

Словниковий склад, що споконвічно іменує поняття щоденного вжитку, звичайно складається з вільних морфем, які утворюють окремі слова, наприклад: *cow*, *sheep*, *boy*, *top*, *go*, *run* та ін. Історія розвитку цих слів свідчить про те, що їхнє граматичне варіювання в окремих випадках відбивало наявність двох морфем – *man* – *men*, проте таких випадків у мові небагато.

1.2. Загальна характеристика засобів словотвору

Засоби словотвору – це способи утворення слів шляхом поєднання, зміни чи скорочення наявних лексичних одиниць (Віняр, Шпачук, 2002, с. 46).

Українська мова має розвинуту систему словотвору, що дає можливість створювати нові слова за допомогою різних морфемних засобів. Зокрема, в українській мові використовуються префікси, суфікси, інфікси та інші засоби словотворення (Грещук, Грещук, 2022, с. 6).

Однією з основних рис системи словотвору в українській мові є домінування суфіксального способу словотворення. Зокрема, в українській мові велика кількість слів утворюється за допомогою суфіксів, які змінюють значення основи слова. Також в українській мові поширені префіксальний та інфіксальний способи словотворення, які доповнюють суфіксальний спосіб та дають можливість утворювати більш точні й виразні слова. Українська мова також має багату систему композиційного словотворення, коли нове слово утворюється з двох чи більше основ. Крім того, в українській мові поширене складання слів, коли дві або більше окремих слів зливаються в одне нове слово (Вакарюк, Панцьо, 2004, с. 36).

Засоби словотвору в українській мові дають можливість створювати нові слова, що доповнюють та розширюють лексичний запас мови, а також дають можливість точніше й виразніше висловлювати свої думки та ідеї.

Афіксація є способом формування нових слів шляхом додавання словотвірних афіксів до різних основ (Грещук, Грещук, 2022, с. 9).

Лінгвісти Л.Вакарюк та С.Панцьо (2004) визначають такий тип словотвору як із найбільш продуктивних способів формування нових лексичних одиниць (с.69) Афікси поділяються на кілька категорій залежно від їхнього положення щодо кореня слова.

Одним із способів словотвору на сьогоднішній день є суфіксальна деривація. Найчастіше її зазнають іменники, прикметники та прислівники. Дієслова утворюються за допомогою суфіксів набагато рідше.

У суфіксальних словотвірних моделях суфікс приєднується до основи (слову). Приєднуючись до основи, суфікс змінює її граматичну категорію – це його основна функція. Суфікс має і певну позиційну ознаку. Його місце у

слові суворо визначено, завжди перебуває у постпозиції до основи, тобто завжди іде за нею.

Засоби словотвору в англійській мові можна розділити на дві групи: афіксальні та неафіксальні (Вакарюк, Панцьо, 2004, с. 48). Афіксальні засоби включають префікси (наприклад, *in-*), суфікси (наприклад, *-ful*) та інфікси (наприклад, *-m-* у слові «*humble*»). Неафіксальні засоби включають зміну звукової форми слова (наприклад, *goose – geese*), складання двох слів (наприклад, *toothbrush*), або використання абrevіатур та скорочень (наприклад, *NASA, Mr., Mrs.*) (Грещук, Грещук, 2022, с. 11).

Засоби словотвору в англійській мові дозволяють створювати нові слова та виражати нові ідеї та концепти. Також вони допомагають утворювати різні частини мови, наприклад, іменники з прикметників (наприклад, *happiness* з *happy*), дієслова з іменників (наприклад, *to water* з *water*) та інші.

Англійська мова має велику кількість запозичених слів з інших мов, що також можуть використовуватись для утворення нових слів за допомогою засобів словотвору. Засоби словотвору в англійській мові є дуже продуктивними та дозволяють створювати безліч нових слів.

Висновки до Розділу 1

Вивчення словотвору в українській та англійській мовах є важливою лінгвістичною дисципліною, що дозволяє розуміти процес формування слів та їх значення. Українська мова має розвинуту систему словотвору, яка включає в себе декілька типів словотворення: префіксальний, суфіксальний, інтерфіксальний, парасинтетичний та композиційний. Словотвір української мови може бути досить складним, оскільки деякі слова мають декілька префіксів, суфіксів чи інтерфіксів. У свою чергу, словотвір англійської мови також має розвинену систему, але з більшою кількістю типів словотворення:

афіксальний, композиційний, конверсійний, скорочення та аббревіатури, складання слів зі словосполучень.

У англійській мові часто використовуються великі кількості префіксів та суфіксів для створення нових слів.

Загальна характеристика засобів словотвору в українській та англійській мовах включає в себе низку спільних та відмінних рис. Обидві мови мають суфіксальну та префіксальну системи словотвору, хоча в англійській мові на відміну від української префікси не можуть створювати нові слова самостійно. Крім того, в обох мовах існують афікси, які мають спільне значення та виконують подібні морфологічні функції.

РОЗДІЛ 2

МОРФЕМНА СТРУКТУРА АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

2.1. Префікси

Префіксальний спосіб словотвору – це один із способів утворення нових слів в мові шляхом додавання префікса до основи слова (Грещук, Грещук, 2022, с. 10). Префікси можуть змінювати значення та граматичну категорію слова, збільшуючи його лексичний потенціал. У процесі префіксального словотвору формується нове слово, додаванням префікса до основи. Основа може бути будь-яким словом-предикатом, іменником, прикметником або дієсловом. Часто префікси додаються до початку слова, що визначає його значення або граматичну форму.

Префікс у мові є частиною слова, яка додається до кореня, щоб утворити нові слова або форми існуючих слів. Префіксальний спосіб словотвору є важливим механізмом для збагачення лексичного запасу мови. Наприклад, *проект* від *ект*, *підтримка* від *тримати*, *надзвичайний* від *звичайний*. Використання префіксів також допомагає виражати відтінки значення та стилістичних відтінків у мові (Грещук, Грещук, 2022, с. 8).

Українські та англійські префікси розрізняються за своїм походженням залежно від того, в якій мові вони були утворені (Вакарюк, Панцьо, 2004, с. 50). Багато префіксів в українській мові мають слов'янське походження, такі як *про-*, *за-*, *під-*, *на-*, «*від-*». Деякі префікси в українській мові мають латинське походження, наприклад, *анти-*, *де-*. Інші префікси можуть бути запозиченими з інших мов, наприклад, *pre-* з англійської мови. Префікс *un-* надає словам зворотне (негативне) значення, як у словах *unclose*, *unpack*, *undo*, *unmask*. Префікс *be-* використовується для утворення дієслів зі значенням *всюди*, *скрізь*, *остаточності* чи *надмірності дії*, *перетворення неперехідних дієслів у перехідні*, *творення*, *роботи*, *називання таким чином*,

оточення, впливу на щось, обходження з кимось певним чином (Баранова, 2022, с. 42).

В англійській мові існує небагато власних префіксів, таких як *a-*, *be-*, *fore-*, *mis-*, *un-*. Префікси можуть допомагати розрізняти частини мови, але їх вплив на значення слова залежить від конкретного контексту. Крім того, деякі префікси в англійській мові запозичені з інших мов, таких як грецька та латинська. Префікси є важливим засобом словотворення і вивчення мови взагалі (Баранова, 2022, с. 44).

Префікс *mis-* має змішане походження (німецьке *mis*, латинське *minus*, французьке *me, mes*). Префікс *a-*, який походить від давньоанглійського прийменника *an*, вживається з іменниками, прикметниками і дієсловами, передаючи значення стану або становища: *aback*, *afloat*, *alike*, *anew*, *apiece*, *arise*, *awake* (Зацний, 2009, с. 14).

В англійській мові, окрім власного префіксу *a-*, існує також префікс *a-*, який був запозичений з грецької мови та має значення протилежності. Наприклад, слова *amorphous* та *anomalous* означають *аморфний* та *аномальний*. Цей префікс рідко вживається самостійно та переважно зустрічається у складі запозичених слів (Акмалдінова, 2016, с. 27).

Префікс «en-» походить від латинського «in-» і вживається для надання дієсловам кількох значень: *entrust* означає *покласти відповідальність на когось*, *enjewel* – *прикрасити чимось дорогим*, *enslave* – *зробити рабом*, *encourage* – *створити передумови для розвитку* (Загнітко, 2007, с. 25).

Префікс *un-* є власним англійським префіксом, який можна вживати з необмеженою кількістю дієслів, щоб надати їм негативного значення: *unclose*, *unpack*, *undo*, *unmask*. У сучасній англійській мові префікс *in-* часто замінюється на префікс *un-* у словах, які були запозичені з латинської мови, наприклад, *uncertain* означає «невпевнений». У сучасній англійській мові префікс *in-* і префікс *un-* мають подібне значення *не-*. Однак, є деякі відмінності в їх використанні. Префікс *in-* зазвичай використовується з прикметниками та дієсловами, що походять від латинської мови, таких як

incorrect (некоректний), *indecisive* (невпевнений), *inflate* (надувати). Він також використовується з деякими іменниками, які відображають процес чогось, наприклад, *infiltration* (інфільтрація) або *inception* (початок). З іншого боку, префікс *in-* використовується з більшою кількістю слів, включаючи слова, що походять як від латинської, так і від германських мов. Наприклад, *unhappy* (незадоволений), *unbelievable* (неймовірний), *unclear* (неясний), *unify* (об'єднувати) (Баранова, 2022, с. 48).

Причини заміни префіксу *in-* на *un-* можуть бути різними: *un-* може бути використаний, коли слово має префікс *in-* вже в іншому значенні. Наприклад, *inflammable* (займистий) та *inflammatory* (запальний) мають різне значення, тому друге слово має префікс *un-* замість *in-*. Деякі слова можуть мати обидва префікси, наприклад, *instable/unstable*, за винятком випадків, коли *in-* не можна вживати через милозвучність, наприклад, *unindicated* (Клименко, 2001, с. 36).

Префікс *be-* є основним компонентом для створення дієслів у сучасній англійській мові. Він може бути використаний для створення перехідних дієслів з різними значеннями, наприклад:

- передача значення всюди, скрізь – *bedim, befoul*;
- передача значення остаточності або надмірності дії – *behead, betray*;
- перетворення неперехідних дієслів у перехідні – *bespeak, bethink*;
- створення перехідних дієслів з загальним значенням творити, робити – *belate, belittle*;
- створення перехідних слів із значенням називати таким чином – *bedevil, befool* (Ніконова, 2018, с.36).

Інші префікси в англійській мові включають префікси перешкоди (*dis-*), протиставлення (*anti-*), зміни (*re-*), часу (*pre-*, *post-*), напрямку (*pro-*, *retro-*), і багато інших. Використання префіксів допомагає збільшити кількість слів у мові і розширити їхнє значення (Акмалдінова, 2016, с.48).

Префікси в українській мові є одним з видів афіксів, які додаються до кореня слова для створення нового слова зі зміненим значенням. Префікси

можуть мати різні функції, такі як вказування напрямку дії, ступеню якості, відношення до чогось тощо (Павлюк, 2002, с.12).

Наприклад, префікс *пере-* вказує на повторення або перехід з одного стану в інший: перенести – перемістити з місця на місце; перезавантажити – виконати повторне завантаження; переписати – перенести текст з одного місця в інше (Баранова, 2022, с. 51).

Префікс *над-* вказує на підвищення якості або влади:

- надійний – що має високу якість;
- надкерувати – мати вищу владу або контроль над кимось;
- надзвичайний – що перевищує нормальний рівень.

Префікс *під-* вказує на нижчий ступінь, міру або рівень:

- підтримати – допомогти комусь у складній ситуації;
- підібрати – взяти щось меншого розміру;
- підсилити – збільшити силу або ефективність.

Префікс *роз-* вказує на роз'єднання або розгалуження:

- розділити – роз'єднати дві різні речі;
- розгалуження – роз'єднання на дві або більше частини;
- розчинити – роз'єднати щось у рідині (Сучасна українська мова, 2013, с.52).

Багато префіксів української мови мають спільне походження з префіксами інших слов'янських мов, таких як польська, чеська, тощо. Це пов'язано з тим, що українська мова є частиною слов'янської мовної родини.

Деякі префікси, такі як *з-* та *від-*, мають індоєвропейське походження та зустрічаються у багатьох мовах світу. Наприклад, префікс *з-* відображає латинський префікс *ex-*, який також має значення *з*, *вилучення*.

Крім того, українська мова має свої унікальні префікси, такі як *за-*, який використовується для вираження дії, яка відбувається поза чимось (наприклад, *загоризонт*), або *від-*, який використовується для утворення слів,

що вказують на те, що дія відбувається в миттєвості (наприклад, *відтанути*) (Сучасна українська мова, 2013, с.56).

Таким чином, префікси є важливим елементом утворення нових слів в українській мові та допомагають розширювати лексикон та точніше виражати думки.

2.2. Суфікси

Суфіксальний спосіб словотвору – це один з основних способів утворення нових слів в мові за допомогою суфіксів – закінчень, що додаються до основи слова. Суфікси змінюють значення та граматичну категорію слова, збільшуючи його лексичний потенціал. У процесі суфіксального словотвору формується нове слово за допомогою додавання суфікса до основи слова. Основа може бути словом-предикатом, іменником, прикметником або дієсловом. Як правило, суфікси додаються до закінчення слова, що визначає його частину мови, граматичну форму або відміну (Баранова, 2022, с. 49).

Як вже зазначалось, суфікс – морфема між коренем слова й закінченням, що служить для творення слів з новими значеннями. Він змінює категорію слова, перетворюючи іменник в прикметник, прикметник в іменник, іменник в дієслово і т.д.

Суфікси можуть мати різне походження, залежно від того, в якій мові вони були утворені. Багато суфіксів в англійській мові мають германське походження, такі як *-er, -en, -ful, -less, -ness, -ship*. Деякі суфікси в англійській мові мають латинське походження, наприклад, *-al, -ous, -ent, -ate*. Інші суфікси можуть бути запозиченими з інших мов, наприклад, *-ique* з французької мови. Суфіксальний спосіб словотвору є важливим механізмом для збагачення лексичного запасу мови. Наприклад, *teacher* від *teach*, *kindness* від *kind*, *beautiful* від *beauty*. Використання суфіксів також допомагає виражати відтінки значення та стилістичних відтінків у мові (Hornby, 1982, с.25).

Багато суфіксів в англійській мові мають різні походження, що залежать від їхньої функції та значення (Харитонов, 2008, с. 35). Ось деякі з найбільш поширених суфіксів в англійській мові та їхнє походження:

Суфікс *-er* використовується для утворення іменників, що вказують на особу або річ, що здійснює певну дію або володіє певними якостями. Цей суфікс має германське походження і відповідає німецькому суфіксу *-er* та голландському суфіксу *-er*. Наприклад, *baker* (пекар) від слова *bake* (пекти) (Kveselevich, 2003, с. 24).

Суфікс *-ness* використовується для утворення іменників, що вказують на стан або якість речі або особи. Цей суфікс має германське походження і відповідає німецькому суфіксу *-nis*. Наприклад, *happiness* (щастя) від слова *happy* (щасливий), *kindness* (доброта) від слова *kind* (добрий) (Hornby, 1982, с.28).

Суфікс *-able* використовується для утворення прикметників, що вказують на здатність або можливість робити щось. Цей суфікс має латинське походження і відповідає латинському суфіксу *-abilis*. Наприклад, *reachable* (досяжний) від слова *reach* (досягати), *comfortable* (зручний) від слова *comfort* (комфорт) (Клименко, 2001).

Суфікс *-ment* використовується для утворення іменників, що вказують на дію або процес.

За допомогою суфікса розрізняються лексико-граматичні класи цих слів, наприклад: суфікси *-er* та *-est* для вищого та найвищого ступенів порівняння прикметників: *bigg-er – the bigg-est*, *sweet-er – the sweet-est* більше – найбільший, солодше – найсолодший (Kveselevich, 2003).

У процесі суфіксального словотвору формується нове слово, додаванням суфікса до основи. Основа може бути будь-яким словом-предикатом, іменником, прикметником або дієсловом. Часто суфікси додаються до кінця слова, що визначає його значення або граматичну форму.

Українська мова має багату систему суфіксів, які можуть бути прикладені до основи слова для утворення нових слів. Суфікси можуть мати

різне походження: слов'янське, грецьке, латинське, запозичене з інших мов, тощо. Наприклад, суфікс *-ник/-ниця* в українській мові має слов'янське походження і вказує на професійну чи соціальну ознаку людини, яка виконує дію, описану в основі слова (наприклад, вчитель, письменник).

Суфікс *-ов/-ев-* в українській мові має запозичене з російської мови походження і вказує на приналежність (наприклад, *бібліотекареві*) (Валюх, 2011, с.41).

Деякі суфікси також можуть використовуватися для вираження різних граматичних значень. Наприклад, суфікс *-ов-* в іменниках може вказувати на належність (наприклад, *батько – батьковість*), а суфікс *-т-* в дієсловах може вказувати на минулий час (наприклад, *читати – читав*) (Грещук, Грещук, 2022, с. 11).

Загалом, система суфіксів української мови дозволяє створювати нові слова та виражати різні значення, що робить її багатою та виразною мовою.

Суфіксальний спосіб словотвору є важливим механізмом для збагачення лексичного запасу мови. Він дозволяє утворювати нові слова, відображаючи різноманітні концептуальні, соціальні, професійні та інші аспекти дійсності.

2.3 Спосіб словоскладання в англійській мові

Складні слова в сучасній англійській мові – це слова, що складаються з двох або більше слів, які зазвичай зберігають свої лексичні та граматичні характеристики. Вони можуть бути утворені за допомогою різних механізмів, таких як злиття (*blending*), складання (*compounding*), сполучення (*phrasal combination*), відокремлення (*separation*) та інших. (Hornby, 1982, с.29).

Складні слова в англійській мові можуть мати різне походження та функцію. Наприклад, слова, утворені за допомогою складання, складаються з двох чи більше слів, що можуть бути різними за походженням: слово *toothbrush* складається зі слів *tooth* та *brush* і вказує на предмет, призначений для чищення зубів (Мислива-Бунько, 2011, с. 14).

Сполучення слів за допомогою злиття відбувається тоді, коли два слова об'єднуються в одне нове слово, залишаючи при цьому свої лексичні та граматичні характеристики. Наприклад, слово *brunch* складається зі слів *breakfast* та *lunch* і вказує на їжу, яка зазвичай подається у середині дня.

Складні слова також можуть утворюватися за допомогою відокремлення, коли частини слова, які раніше були складовими, стають окремими словами. Наприклад, слово *blackboard* може бути розділене на *black* та *board*, що відображає їхню лексичну та граматичну функцію (Ніконова, 2018, с. 54).

Англійська орфографія дотримується консистентних правил щодо деяких процесів словотворення, наприклад, при перетворенні дієслів на іменники, такі слова, як *to break through*, пишуться разом як *a breakthrough*. У більшості випадків складні слова в атрибутивній і предикативній функціях пишуться або разом, або через дефіс. Морфологічна ознака складних слів полягає в тому, що вони поєднують морфологічно неоформлені основи, проте саме морфологічне оформлення англійських слів є досить обмеженим. Отже, така ознака може застосовуватись тільки до обмеженого числа типів складних слів (Мислива-Бунько, 2011).

Складні іменники формуються шляхом поєднання основ різних частин мови згідно з певними правилами оформлення. У таких іменниках перший компонент може бути представлений основою будь-якої частини мови, а останній, як правило, основою іменника. Структура складних іменників може бути виражена моделлю N + N, яка охоплює слова з підрядними і сурядними зв'язками, а також слова, компоненти яких перебувають у відносинах додатка: *night-school*, *waistline*, *toothbrush*.

Семантичні відносини між компонентами можуть бути різними, наприклад, перший компонент може вказувати на суб'єкт, об'єкт, місце, час, ціль, засіб або щось, що міститься в другому компоненті. Асинтаксична модель описує дану структуру, оскільки два іменники в одній формі можуть утворювати словосполучення: перший компонент може означати суб'єкт:

sunrise, earthquake; об'єкт: *dogshow*; місце: *garden-party, air-mail*; час: *nightmare*; ціль: *flagstaff*; засіб, інструмент: *gunshot*; щось, що міститься в другому компоненті: *stone-fruit*.

Отже, способи словоскладання є важливою складовою англійської мови, які дають можливість створювати нові слова та розширювати словниковий запас. В англійській мові використовуються різні способи словотворення, такі як складання двох або більше слів, додавання префіксів і суфіксів, або їх поєднання. Ці способи надають можливість створювати слова з різними значеннями і відтінками. Способи словоскладання дозволяють розширювати мовну компетенцію та бути більш точними і зрозумілими у спілкуванні.

2.4 Явище телескопії в українській та англійській мовах

У науці існують терміни, що відповідають різним типам складання слів: композит використовують для слова, утвореного складанням основ, юкстапозит – для деривата, у якому поєднано цілі слова і з'явилося нове значення, зрощення - для одиниці, що виникла шляхом злиття компонентів вихідної синтаксичної конструкції, і аббревіатура – для слова, яке виникло внаслідок скорочення компонентів твірного словосполучення (Омельченко, 2003, с. 12).

Термін складне слово є узагальненим позначенням будь-якого з названих дериватів: це цілісно оформлена лексична одиниця, яка має нове значення, внаслідок об'єднання двох або більше основ або самостійних слів, скорочення слів на базі словосполучення, порівняння чи навіть речення, а також за аналогією до тих слів, що вже існують, відповідаючи внутрішнім законам української мови в граматичному і семантичному плані (Валюх, 2011, с.45).

Словотворення, зокрема композиція, юкстапозиція та аббревіація, грають важливу роль у розширенні словника української мови. У ХХІ столітті продуктивність цих методів деривації зумовлена екстра- та

інтралінгвальними факторами. Перший фактор пов'язаний з соціально-економічними та політичними змінами в Україні, що призвело до виникнення та використання різних лексем для назв осіб, партій, ознак та процесів (наприклад, *депутат-коаліціант, економічно-ефективний, політрішення, ПР*) (Грещук, Грещук, 2022, с. 12).

Другий фактор пов'язаний зі швидким науково-технічним прогресом, що продовжив процес активного використання різногалузевої термінології та призвів до створення нових слів (наприклад, *вірусоносій, зерножниварка, ціноутворення, відеовакансія, сонцемобіль*) (Омельченко, 2003, с. 15).

Третій фактор пов'язаний зі збільшенням міжнародних відносин, що призвело до збільшення кількості запозичень та слів з іншомовними основами, таких як авто-, бізнес-, відео-, енерго-, євро-, інтернет-, кіно-, нарко-, піар-, секс-, теле-, фото-, онлайн-, VIP- та інші (наприклад, *бізнес-відвідувач, відеоекран, кіноаматор, онлайн-мовлення, VIP* (Валюх, 2011, с.49).

Використання складних лексем залежить від внутрішніх чинників мови, таких як:

1) закономірність економії лінгвальної енергії, який приводить до заміни складних словосполучень однослівними найменуваннями, в основному аббревіатурами (*МОЗ, держдача, нарден*);

2) тенденції до ускладнення мовної структури за допомогою інших словосполучень (*агробізнесмен, вантажівка-вбивця*);

3) тенденція до регулярності, яка сприяє системній організації мови та показова у творенні похідних слів (водій → водій-вбивця, водій-далекобійник, горе-водій);

4) тенденція до інтеграції, що спрямована на уточнення кожного окремого предмета, процесу, особи (*автор-початківець, сон-жах*);

5) пошук нових експресивних мовних форм (*кацапохохляндія, саломантовстун*);

6) тенденція до аналогії (*горілкомор ← голодомор*) (Омельченко, 2003, с. 14).

На сучасному етапі телескопічні одиниці з'являються все частіше, поповнюючи словниковий склад англійської мови:

- *britpoperati* = *britpop* + *literati* – відомості про британську попмузику;
- *carjacking* = *car* + *hijacking* – викрадення машин;
- *splog* = *spam* + *blog* – штучний блог для приваблення хітів та покращення аранжування google;
- *stagflation* = *stagnation* + *inflation* – стагфляція (Омельченко, 2003, с. 15).

Використання сучасних телескопічних одиниць у мові стало звичним, оскільки завдяки їм можна значно скоротити та стисло передати інформацію, компактно побудувати мовленнєві твори, саме тому їх часто вживають у рекламі, засобах масової інформації, у розмовній мові. Як основні характерні риси телескопічних одиниць виділяють таке: більшість телескопізмів не зафіксовані в словниках, оскільки мають ситуативний характер; вони залежать від контексту; телескоп.

Найбільше зацікавлення в сучасних науковців викликають повні телескопічні одиниці, які утворюються злиттям двох або більше скорочених основ в одне нове слово. В.Перебийніч (2001) запропонував поділ повних телескопізмів на такі підгрупи:

1) слова, які утворюються злиттям двох скорочених форм вихідних основ, такі слова зазвичай називають “злитками”:

- *appestat* = *appe(tite)* + *(thermo)stat* – ділянка гіпоталамуса мозку, яка відповідає за відчуття апетиту в людини;
- *avionics* = *avi(ation)* + *(electr)onics* – електронне авіаційне обладнання;
- *buppie* = *b(lack)* + *(y)uppie* – молодий темношкірий успішний міський житель;

2) слова, які утворюються злиттям початку першого компонента та початку другого:

- *alcan* = *al(aska)* + *can(ada)*;

- *bacitracin* = *baci(illus subtrilis)* + *trac(y)* + *-in* – антибіотик для лікування інфекційних захворювань очей та шкіри; ;
- *benelux* = *be(lgium)* + *ne(therlands)* + *lux(emburg)*;
- *telecon* = *tele(type)* + *con(versation)* – телеконференція;

3) слова, які утворюються злиттям початкових частин скорочених основ вихідних слів, а також слова-злитки скороченої частини другого компонента та ініціальної аббревіації:

- *BENELUX* = *Belgium* + *Netherlands* + *Luxembourg*;
- *FRITALUX* = *France* + *Italy* + *Benelux*;

4) слова, які утворюються злиттям початку першого компонента одного слова та середини другого компонента наступного слова:

CONFAB = *confer* + *confabulation* – дружня розмова;

5) слова, які утворюються злиттям закінчення першого компонента із закінченням другого:

phonematic = *telephone* + *automatic* – автоматичний телефонний апарат (Перебийніс, 2001, с. 14).

Висновки до Розділу 2

Морфемна структура є однією з основних складових граматичної системи будь-якої мови. Дослідження морфемної структури української та англійської мов є важливим етапом вивчення цих мов, адже це дозволяє зрозуміти їх граматичні закономірності та особливості.

Українська мова має багату систему морфем, що дозволяє створювати різноманітні слова за допомогою префіксів, суфіксів та інших афіксів. Морфемі української мови можуть мати різне значення та граматичну функцію, наприклад, префікси можуть вказувати на час, а суфікси - на рід та число.

Англійська мова має менш складну систему морфем, проте її морфемі також можуть вказувати на різні граматичні значення, такі як час, рід та

число. Англійська мова має багато слів, які складаються з кількох морфем, таких як префікси та суфікси, що дозволяє створювати нові слова з новими значеннями та граматичними формами.

Обидві мови мають свої особливості та відмінності в морфемній структурі. Українська мова має більшу кількість морфем та більш складну систему, в той час як англійська має меншу кількість морфем, але більш розвинену систему словотворення. Вивчення морфемної структури дозволяє краще зрозуміти граматику та особливості мов, що в свою чергу сприяє полегшенню процесу вивчення мови.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження встановлення особливостей морфологічної будови слів в англійській та українській мовах зробимо такі висновки.

Українська мова має багату систему словотвору, яка містить велику кількість морфем та їх поєднань. Зокрема, існує значна кількість префіксів, суфіксів та інших афіксів, які використовуються для створення нових слів. Також в українській мові є важливою частиною словотвору взаємодія кореня та суфіксів, що дозволяє створювати нові слова з різною лексичною та граматичною семантикою. Англійська мова, з іншого боку, має менш розвинену систему словотвору порівняно з українською мовою. Основні засоби створення нових слів – це префікси та суфікси, а також конверсія та складання. В англійській мові велику роль відіграє також лексична деривація – використання існуючих слів для створення нових за допомогою зміни їхнього лексичного значення та граматичної форми.

Існують два види засобів словотворення: морфологічні та неморфологічні. Морфологічні способи включають суфіксальний, префіксальний, суфіксально-префіксальний та безафіксний. Неморфологічні способи, до яких відносяться морфологічно-синтаксичний, лексико-синтаксичний та лексико-семантичний, передбачають перехід одних частин мови в інші, злиття словосполучень у слова та зміну значення слів відповідно. У англійській мові поширений спосіб створення слів за допомогою основоскладання, тобто складання кількох основ для утворення нового слова.

Окрему групу складних слів становлять аббревіатури, складноскорочені слова. Вони утворюються поєднанням не повних основ або коренів, а їх початкових частин (складів, букв, звуків). Поповнення словникового складу є наслідком двох головних процесів: процесів зростання (*processes of growth*), завдяки яким у мову входять нові слова, і процесів змін (*processes of change*),

завдяки яким наявні одиниці зазнають змін значення. Потреба в нових термінах, лексичних словосполученнях для вираження певних понять викликає створення нових слів за існуючими словотворчими моделями.

Також можна відзначити, що в обох мовах існують спільні засоби словотвору, такі як афіксація та композиція, але їх використання та особливості функціонування можуть відрізнятися. Наприклад, українська мова має багато афіксів для утворення дієслів, тоді як в англійській мові цю роль частіше виконують дієслівні форми, що вже існують.

Окремо варто звернути увагу на важливість вивчення словотвору як лінгвістичної дисципліни, оскільки це дозволяє розуміти процеси утворення нових слів та їх зміну в часі, а також використовувати ці знання для поповнення лексикону та ефективного використання мови в мовленнєвих ситуаціях.

РЕЗЮМЕ

Курсову роботу присвячено дослідженню морфологічної будови слів в англійській та українській мовах.

У науковій праці сформульовані теоретичні передумови дослідження сутності поняття словотвір та виокремити його основні питання, охарактеризовані засоби словотвору, встановлені морфемні структури англійської та української мов. Було виявлено та систематизовано провідні способи словотвору в досліджуваних мовах та проведено порівняльний аналіз морфологічної будови у досліджуваних мовах.

Встановлено, що серед способів словотворення, які переважають в українській мові, можна виділити такі: префіксація, суфіксація, конверсія. Префіксація та суфіксація є найбільш поширеними способами утворення нових слів в українській мові. Вони дають можливість збільшити лексичний запас мови і покращити її виразність. В англійській мові існує багато способів словотворення, але найбільш поширеними є такі: *префіксація, суфіксація, телескопія*.

Ключові слова: словотвір, морфема, суфікс, префікс, телескопія.

RESUME

The term paper is devoted to the study of the morphological structure of words in the English and Ukrainian languages.

The research paper formulates the theoretical prerequisites for the study of the essence of the word formation concept and identifies its main issues, characterises the means of word formation, and establishes the morphemic structures of the English and Ukrainian languages. The leading ways of word formation in the considered languages have been identified and systematised, and a comparative analysis of the morphological structure in these languages has been carried out.

It has been established that among the methods of word formation that prevail in the Ukrainian language, the following can be distinguished: prefixation, suffixation, conversion. Prefixing and suffixing are the most common ways of forming new words in the Ukrainian language. They make it possible to increase the vocabulary of the language and improve its expressiveness. In the English language, there are many ways of word formation, but the most common are the following: prefixation, suffixation, telescoping.

Key words: word formation, morpheme, suffix, prefix, telescoping.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акмалдінова, О.М. (2016). *Практична граматика англійської мови: навч. посібник. 5-е вид., стер.* К. : НАУ.
2. Баранова, С. В. (2022). *Практикум із порівняльної граматики англійської та української мов : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. та допов.* Суми : Сумський державний університет..
3. Вакарюк, Л.О., Панцьо, С.Є. (2004). *Українська мова: Морфеміка і словотвір.* Тернопіль: Навчальна книга - Богдан.
4. Вакарюк, Л.О., Панцьо, С.Є. (2007). *Український словотвір у термінах: Словник-довідник.* Тернопіль: Джура.
5. Валюх, З. (2011). Функціональна роль основи твірного слова в процесах деривації. *Українське мовознавство.* К.,.
6. Віняр, Г.М., Шпачук, Л.Р. (2002). *Словник новотворів української мови.* Кривий Ріг, 2002.
7. Грещук, В., Грещук, О. (2022). *Словотвір і текст : монографія.* Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т імені Василя Стефаника.
8. Дубсинський, В.В. (2007). *Сучасний тлумачний словник української мови.* Харків: В. Д. Школа.
9. Зацний, Ю. А. (2009). Шляхи і способи збагачення сучасної розмовної лексики англійської мови. *Нова філологія..*
10. Загнітко, А. П. (2007). *Сучасні лінгвістичні теорії: Монографія.* Вид. 2-ге випр. і доп. Донецьк: ДонНУ.
11. Клименко, Л. (2001). Продуктивні моделі творення неологізмів. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія..*
12. Клименко, Н.Ф. (1998). *Основи морфеміки сучасної української мови.* Київ: Нова книга.
13. Мислива-Бунько, І. Я. (2011). Складні іменники як засіб увиразнення газетного мовлення. *Вісник Харківського національного університету*

- імені В. Н. Каразіна. Серія: „Філологія”: Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна.
14. Ніконова, В. Г. (2018). *Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови (з вправами)*: навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга.
  15. Омельченко, Л. Ф. (2003). Телескопійні слова сучасної англійської мови та їх структурно-семантична характеристика. *Збірник Львівського університету. Іноземна філологія*, 2, 15-54.
  16. Павлюк, А.Б. (2002). Типи слів за морфемною будовою в сучасній англійській мові. *Наук. вісн. ВНУ*.
  17. Перебийніс, В.І. (2001). *Статистичні методи для лінгвістів*. Вінниця: Нова книга.
  18. Сучасна українська літературна мова. (2011). *Морфологія*: Навчальний посібник. 2-ге видання, перероб. і доп. книга. Богдан.
  19. Сучасна українська мова. (2013). Синтаксис: підручник. Мойсієно А.К., Арібжанова І.М., Коломийцева В.В.; за ред. Мойсієнко А.К. Київ: Знання.
  20. Харитонов, І.К. (2008). *Теоретична граMATика сучасної англійської мови*: навчальний посібник. Вінниця : Нова книга.
  21. Hornby, A. S. (1982). *The Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford. Oxford University Press.
  22. Kveselevich, D. I. (2003). *Modern English lexicology in practice*. Vinnytsa, Nova Knyha Publishers.
  23. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners (2002). Oxford: Macmillan Publishers Ltd..
  24. Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/>
  25. Oxford Dictionaries Online. URL: <http://oxforddictionaries.com/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Приклади в українській мові

1. Здатність. Має бути здатність розв'язувати проблеми самостійно.
2. Соняшниковий. Ми дивилися на поля соняшникові, коли проїжджали повз.
3. Передноворічний. Передноворічна метушня завжди пов'язана зі святами.
4. Ранковий. Ранкова прохолода була дуже приємною на пробіжці.
5. Чорнобривий. Чорнобривий хлопець дивився на неї з зацікавленістю.
6. Блідолиций. Блідолиця дуже злякалася, коли чула дивні звуки вночі.
7. Полемізувати. Не треба постійно полемізувати, краще спробуймо знайти компроміс.
8. Розробка. Розробка нового проекту займе багато часу і зусиль.
9. Студентство. Життя в студентстві дуже цікаве і насичене.
10. Осінньо-зимовий. Осінньо-зимовий сезон завжди трохи сумний.
11. Солодощів. Вона не може відмовитися від солодощів, навіть коли намагається худнути.
12. Підсумковий. Підсумкова нарада була дуже продуктивною.
13. Перезавантаження. Я потребую перезавантаження комп'ютера.
14. Книжковий. Я люблю читати книжкові новини.
15. Відеоролик. Я дивився цікавий відеоролик на YouTube.
16. Композитне словотворення: «автобус». Я зазвичай їду на роботу на автобусі.
17. МАУ. Я купив квитки на МАУ для подорожі в Європу.
18. «НАТО». Україна має певні перспективи щодо вступу до НАТО.
19. Блендинг. Я забув вимкнути блендер, і тепер на кухні більшість речей покриті білим пилом.
20. Супермаркет. Я зазвичай ходжу в супермаркет за продуктами.

- 21.Шопоголік. Мій друг — справжній шопоголік, він ніколи не може втриматися від покупки нового одягу.
- 22.Середньовічні. Середньовічні мури Києва — один з найбільш відомих пам'яток столиці.
- 23.Невибірковий. Невибірковий доступ до Інтернету порушує права людини.
- 24.Покращити. Їхня мовна школа допомогла мені покращити вимову.
- 25.Перейматись. Деякі батьки надто переймаються успіхами своїх дітей і намагаються усе для них зробити, навіть якщо це затримує їх розвиток.

Приклади в англійській мові

26. Complicate. Don't complicate things, just keep it simple.
27. Careless. The careless driver caused a major accident.
28. Joyful. It was a joyful occasion when they reunited after so long.
29. Friendship. Our friendship has lasted through thick and thin.
30. Hopeful. The hopeful candidate is waiting for the election results.
31. Singer-songwriter. She's a talented singer-songwriter who has written many of her own songs.
32. Self-esteem. Building self-esteem is important for a healthy lifestyle.
33. Healthcare. Access to quality healthcare is a basic human right.
34. Brainstorm. Let's get together and brainstorm some new ideas for the project.
35. Moonwalk. Michael Jackson's signature moonwalk dance move is iconic.
36. Smog. The city was covered in smog due to high levels of pollution.
37. Chillax. Sometimes it's important to just chillax and take a break.
38. Bromance. Their close friendship could be described as a bromance.
39. Eco-friendly. We should all try to live a more eco-friendly lifestyle to help protect the environment.
40. Unbreakable. The bond between them was unbreakable, even in tough times.
41. Transformational. The program had a transformational effect on her life.
42. Multiculturalism. Multiculturalism is an important aspect of a diverse society.
43. Overeat. If you continue to overeat, you may experience health problems.
44. Misinterpret. It's easy to misinterpret someone's intentions if you don't communicate effectively.
45. Prehistoric. Dinosaurs roamed the earth during the prehistoric era.
46. Decaffeinated. I prefer decaffeinated coffee in the evening so I can sleep better.

47.Happiness. Her pursuit of happiness led her to start her own business.

48.Helpfulness. The helpfulness of the staff made our stay much more enjoyable.

49.Movement. The civil rights movement of the 1960s fought for equality and justice.

50.Singer. She's a talented singer who has released several albums.